

Yslamda içginiň gadagandygy ruslary hristian etdi

Category: Edebi makalalar, Hekaýalar, Kitapcy, Romanlar, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Yslamda içginiň gadagandygy ruslary hristian etdi YSLAMDA
IÇGINIŇ GADAGANDYGY RUSLARY HRISTIAN ETDI

Russiýa geçen aý Türkiýeden satyn alýan 160 müň tonna gök önümi yzyna gaýtaranda meni bir pikir eýeledi: ruslar üçin iýme-içme näderejede möhüm? Bilşiňiz ýaly, iýme-içme medeniýeti jemgyýetçilik-syýasy taryh bilen ýakyndan baglansyklydyr. Mysal üçin... M.Gorbaçýowyň Russiýada ýigrenilmeginiň esasy sebäbi onuň SSSR-i dargadanlygydyr öýdýärsiňizmi? Azyk we egin-eşik dükanlarynyň öňünde uzyn-uzyn nobatlar, dyknyşyklar emele geldi. Iň uly nobatlar sarp edijilige çäklendirme girizilen arak üçindi! Leniniň iň halaýan içgisi piwody! Stalin gürji şerabyny içerd! Meşhur ýazyjy Gogolyň aýtmagyna görä, "aşgazan bedeniň iň esasy synasydyr". Hawa, bu ýekşenbe günü okyjylarymy ruslaryň iýme-içme taryhyna gaýyhana syýahat etdirmekçi...

• Sankt-Peterburgyň "Воскресение Христа" buthanasy

Ilki bilen... ruslaryň hristian bolmalarynyň sebäbini ýazaýyn... Rus taryhyndaky ilkinji döwlet bolan Kiýew Rusunyň kökleri

diýseň bulaşykdyr we häzirem jedelli meseledir...

Emma... mälim maglumatlaram az däl, 882-nji ýylda gurlan bu döwletiň dini köphudaýly-paganistik ynançdy. Ýüz alty ýyldan soň... 988-nji ýylda... Knýaz Wladimir dini ynançlaryny dogry düşündirip biljek ýekehudaýly üç diniň (yslam, hristian we jöhit -t.b.) wekilini çagyrdy.

Hemmeler ruslaryň yslam dinine geçmegine garaşýardy. Musulmanlar "Altyn asyryny" ýaşaýardy. Geosyýasy taýdanam yslamy mantykly gördüler. Emma...

Yslamda spirtli içgileriň gadagandygy aýgytly kararyň berilmegine täsiri ýetdi, knýaz ruslaryň içgisiz oňmajagyny gowy bilýärdi! Çünki içgi ruslaryň halaýan pişesidi!

Içgini gadagan etmek onuň häkimiýetiniň soňuny getiräýmegi mümkindi. Ahyrynda...

Knýaz Wladimir Wizantiýanyň döwlet dini hristianlygy kabul etdi, Konstantinopol-Stambul patriarhlygynyň emrine girdi we Russiýa wizantiýaly ýepiskoplar gelip başlady. Şeýdibem... Wladimir Russiýanyň ilkinji "çokundyryjy" şahsy boldy.

Hawa, Russiýanyň jemgyýetçilik we syýasy taryhyny dogry seljerip bilmek üçin onuň iýme-içme medeniýetini-de gowy bilmek gerek. Mysal üçin...

Wladimiriň hristianlygy saýlap almagyna sebäp bolan içgi meselesine ser salalyň...

• LENİNİN NEMES İÇGİSİ

Gürrüňsiz... Wladimiriň döwründe ruslaryň "milli içgisi" bolan arak (водка) ýokdy.

Arak XV asyryň ortalarynda çykdy. Ondan öň çörekden edilen şerap, ýaşyl şerap, ýanyk şerap ýaly şerapdyr meýleri içýärdiler. Bu içgilerden soň...

"Вода" (suw) sözünüň üýtgetmesi bolan "wodka" (arak) çykdy. Ruslar aragy diýseň gowy gördüler.

Aragyň girdejisi rus sarlarynyň (patyşalarynyň) ünsüni çekdi: döwlet arak önümçiligini we söwdasyny monopoliýalaşdyrdy!

Russiýada aragyň neneň-niçiksi sarp edilýändigine şu mysaly bersem ýeterlik bolar: XIX asyrda döwlet girdejileriniň üçden birini içgi söwdasyndan alýardy.

XX asyryň başynda rus goşuny ýaponlara ýeňildi welin, rus patyşasy Nikolaý II munuň sebäbini arak içýän esgerlerden gördi. Şonuň üçin ol Birinji jahan urşy başlanda içgini gadagan etdi!

Käbirleriniň pikirine görä bu karar bolşewistik rewolýusiýanyň gelmegine şert döretdi!

Rewolýusiýanyň lideri Leniniň içgä o diýen meýli ýokdy. Aragy halamaýardy, sürgün ýyllarynda "Mýunhen Pilsen" piwosyny we ak şerap içýärdi. Ol hem içginiň gadagan edilmegini oňaýlady.

Gadagançylyk 1920-nji ýyla çenli dowam etdi. Gadagançylygyň ýatyrylmagyna garşy gidenleriň başynda Stalin bardy, ol agramly bölegi şäherli bolan bolşewiklere: "Sosializmi ak ellik geýip gurup bolmaz" diýýärdi!..

Beýik şahyr W.Maýakowskiý aýtmyşlaýyn, "kynçylyk çekip ölenden, arakdan öleniň müň paý gowudy."

Ýurtda aragyň medeni mite öwrülmeği Ikinji jahan urşy (Beýik Watançylyk urşy -t.b.) ýyllarynda boldy. Ruslar goşaltasynda hemişe göterýän aragyny içip Gitleri ýeňdi!

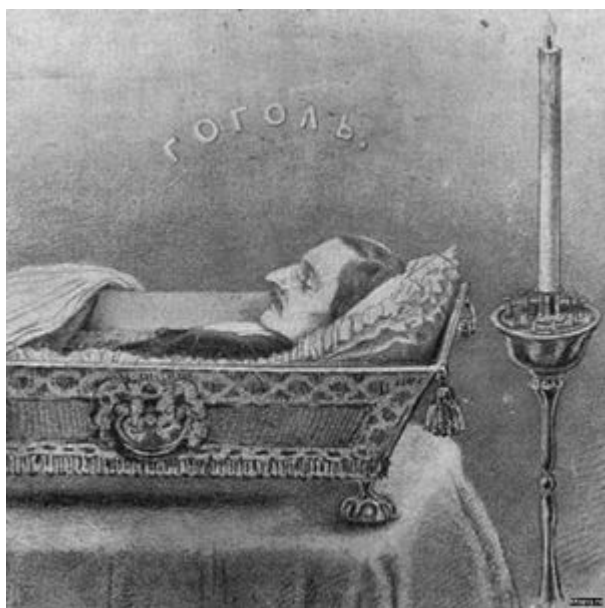
Aragyň haý-haýly häkimiýeti M.Gorbaçýow gelyänçä dowam etdi. M.Gorbaçýow "Alkogolizme we arakhorluga garşy göreş" kanunyny çykardy. Sarp edijilige çäklendirmeler girizdi. Mysal üçin "iş ukybyny pese gaçyrýar" diýip, sagat 14:00-dan öň içgi satuwy gadagan edildi. Käbir arak zawodlary we dükanlary ýapyldy. Henege meňzeş şu gep-gürrüňler dilden-dile geçip başlady: Arak

nobatynda duranyň biri gaty ses bilen Gorbaçýowa sögünip, "ony öldürjegime söz berýän" diýip, nobatdan bir gyra çekilip, nirädir bir ýere sumat bolanmyş. Az salymdan ýaňky adam yzyna dolanyp: "Kremlin öňünde ony öldürmek isleýänleriniň nobaty mundanam uzyn eken!" diýenmiş!

Segseninji ýyllaryň ikinji ýarymynda Russiýada muňa meňzeş birgiden henekler döredi...

Ruslaryň "Горбачый" ("Bükür") lakamyny dakan M.Gorbaçýow diňe SSSR-i dargadanlygy üçin däl, eýsem spirtli içgilere çäklendirmeler girizendigi üçinem rus taryhynyň iň halanmaýan şahsyna öwrüldi!

Russiýany araksyz göz öňüne getirmek mümkin däl, arak rus durmuşynyň gany-damary. Arak sowuklamadan başlap ýokary gan basyşa çenli ruslaryň barça kesellerine garşy iň gowy melhemdi!..

• GOGOLYŇ JANYNA KAST EDIŞ ŞEKLI

Rus iýme-içme medeniýeti-rus suprasy diýlende, ýadymyza diňe arak düşse, onda bu ýurduň medeniýetine dogry düşünp bilmeris.

Çünki iýip-içme medeniýeti jemgyýetçilik gurluşyny terjime edýän dildir!

Şu makalany taýýarlap ýörkäm rus edebiýatynyň eserlerini terjime edýän Mümtaz Idil bilen pikir alyşdym. Ol şeýle diýdi: "*Dostoyewskiniň 747 sahypalyk "Idiot" ("Budala") romanyny*

terjime edenimde kyrk dokuz gezek "nahar" sözi gecýär. Romanyň bir ýerinde Ýepançinleriň maşgalasy Mişkine sowal berýär: "Iýip-içeniňizde öňlük dakýarsyňyzmy?" Şeýle-de... 200 sahypa ýeteňkirleýän "Ýerastyndan hatlar" eserinde on bir gezek "nahar" sözi geçýär. "Humarbaz" romanynda Şweýsariýadaka "Bu naharlary ruslar iýmeýär" diýýän ýeri bar. Bu romanlarda "nahar" bilen baglanşykly sözler köplenç "iýip-içilýän stol" ýa-da "aşhana" görnüşinde-de köp duş gelýär..."

Rus iýip-içme medeniýetini eserlerine siňdirenler başga-da az däl...

Serediň, rus patyşalarynyň halaýan "kulebýaka" (balykdan taýýarlanýan nahar) Anton Çehowyň satira ýugrulan "Deňiz gyzy" hekaýasynda nähili agzalýar:

"Kulebýaka adamyň agzyny suwartmaly, çuw-ýalaňaç, utançsyz, başyňy-gözüňi aýlaýjy şekilde öňünde süýnmeli. Oňa göz gyparsyň, ullakan dilim kesip alarsyň we barmaklaryňy şobada üstünde gezdirersiň. Agzyňa atarsyň, gözyaş deýin ýag damar, içi ýaglydyr, suwludyr. Ýumurtgasy, iç goşy, sogany boldur..."

Ynha, Nikolaý Gogol...

Rus edebiýatynyň nijeme ussadynyň onuň "paltosynyň" aşagyndan çykandygyny bilýäris.

Kezzap Petrugyň bir saçakdan beýleki saçaga böküşini beýan edýän "Öli janlar" romanynda segsen alty dürli naharyň ady geçýär.

Nähili ters geň-taňsylyk!.. Gogol ruhy näsazlyk tapynyp, duz datman öz janyna kast etdi!

Hawa... ruslary tanamak kyn, olaryň ýazyjylaryny tanamak ondanam kyn...

"Hekaýalaryň seresi – aşgazan söýgüsi burundyr" diýen Wladimir Nabokow 1952-nji ýylda garaşylmadyk ýagdaýda iýip-içmekden ýüz dönderdi! Emma ol ýene ýigrimi baş ýyl ýaşady, ýazyjy iň halaýan pişesiniň telewizorda futbola tomaşa etmek we piwodyr şerap içmekdigini aýtdy...

Diňe döredijilik dünýäsinde däl. Iýip-içme edähedi XX asyrda daşary syýasatyňam diline "gastrodiplomatiýa" bolup girmegi başardy.

• GÜRJI ZAPEKANKASY

Lenin iýip-içme meselesine kän bir üns bermändir. Birnäçe günläp gury çörek iýse-de, sesini çykarman gezip bilýän eken. Sendwiçi gowy görüpdür, birem ejesiniň bişirýan ýumurtgaly çöregini eý görüpdür.

Stalin welin iýermendi, ol duzlanmadyk Dunaý ringasyny we dilimlenen sowuk çig balygy halapdyr. Ata ýurdy Gürjüstanyň gök önümlü we ot-çöpli desterhanyny hemişe öwürdir. Uly gazaňada badamjan, pomidor, kartoşka, garaburç, lawr ýapragy, koriandr we berre guzynyň ýagsyz jylk eti garylyp taýýarlanýan nahara "aragwi" adyny beripdi, bu nahar hutma-hut gürji zapekankasyndan başga zat dälidi!

Stalin gürji şerabyňy içipdir. Birem "Цветское марка" şampanyňy öňde tutupdyr. Ol miny ABŞ-na satmak üçin F.D.Ruzwelt bilen el gysyşanam bolsa, "Sowuk urşuň" başlamagy bilen bu ylalaşyk amala aşman galdy.

N.Hruşýow mekgejöweniň aşygydy we ol jöweni ruslara halatmak üçin mobilizasiýa yglan etdi. Şonuň üçin ruslar oňa "Mekgejöwençi" lakamyny dakdy. Altmysynjy ýyllarda "Hruşýowyň jöwen çöreginiň" önümçiligi ýola goýuldy. Birem... ol 1959-njy ýyldaky makalasynda Moskwada ABŞ-nyň Prezidenti R.Nikson bilen geçiren "haýsy ýurduň nahar enjamlary ýokary hilli" çekişmesi bilen meşhurlyga eýe boldy.

Sowet taryhy boýunça aragy iň gowy gören ýolbaşçy Brežnew boldy. Ol "Зыбровка" diýilýän öküz otunyň (gurtbogan, aconitum) tagamy berlen aragy içerdi. Aw etmegi halaýardy, awlaýan ýekegapanlaryny seleň howada bişirip iýmegi gowy görerdi.

A ýönekeý halk?

• **RUS SALADYNYŇ GELIP ÇYKYŞY**

Çagalar "Красный Октябрь" konditer zawodynyň süýji-kökelerine kökenekdiler. Ulular bolsa "oliwýe işdäaçaryny" halaýardylar, ýagny rus saladyny!..

Ady näme üçin oliwýekä? Çünki bu salady ilkinji bolup "Ermitaž" atly kaşaň restoranyň asly belgiýaly rus hojaýyny Lýusen Oliwýe XVIII asyryň altmyşynjy ýyllarynda taýýarlapdy! Sowet ikonyna öwrülen "oliwýe saladynyň" her ýyl ýörite günü bellenilip geçilýärdi.

Bilýänsiňiz, "Sowuk uruş" döwründe Türkiýede bu saladyň adyna "amerikan salady" diýildi. Iň bolmanda "belgiýa salady" diýen bolsalar, mundan gowy bordy!..

Rus taryhçysy Kostomarow "Ýerli ýaşaýyş. XVI-XVII asyrlarda rus halkynyň edim-gylymlary we ýörelgeleri" kitabynda rus desterhanynyň sungata esaslanýandygyny öňe sürdi! Örän uly geografiki giňişlige ýaýylan rus desterhanynyň dürli-dürlidigini ýazdy

Aşhana ýazyjysy A.Bremzeniň "Sowet aşhana sungaty" ylmy işinde Odessa usulynda bişirilen gelfilte balygyny, rus usulynda taýýarlanýan gamburger kotleti, gürji usulynda bişirilen guzy etli zapekanka çanagy, ruslaryň tradision borş çorbasy, bürünçli palawy we rus usulynda taýýarlanýan krep bilini ýaly naharlaryň taýýarlanşy barada gyzykly maglumatlar bar...

Russiýa diýlende, hökman ikrany-da ýatdan çykarmazlyk gerek...

Häzirem iň köp iýilýän balyk. Birnäçe ýyl öň buthananyň et önünlerini gadagan etmeginde munuň roly ýok däl.

Ruslar çorba içmeýär, çorba iýýär!

Duza ýatyrylan gök önümler (salýonny) bolsa duran ýerleri...

Tarihçy I.Boltin XVIII asyrda sähralyk ýerlerde gysyna dört, tomsuna baş wagtyna iýip-içilýändigini ýazýar!

Russiýa dürli medeniýetleriň jemlenen ýurdy...

N.W.Rýazanowskiý bilen M.D.Steýnbergiň ýazan "Russiýanyň taryhy" kitabynda münlerçe ýyllap nijeme açlygy başdan geçiren rus halky her gezeginde açlykdyr horlugyň hötdesinden gelip bilipdir...

• **RUS DESTERHANYNYŇ DÜZGÜNLERI**

Rus desterhany diňe köpdürliligi, baýlygy bilen däl, taýýarlanşy we saçak etikasy taýdanam gyzyklydyr. Ruslaryň iýip-içme endikleri üýtgeşe-de, saçak etikasy kân bir üýtänok...

- Saçagyň başynda arassa eşikli oturmak hökmany şert;
- Stoluň başynda gaty ses bilen gürleşmejek bolmaly;
- Nahar iýmäge stoldaky iň garry kişi başlamaly. Garrylar ýangyn bolan ýagdaýynda ilkinji bolup çykyp bilsin diýio, olary nahar stolunyň gapa iň ýakyn ýerine oturdylýar...
- Iýip-içip durkaň tirsegiňi stola diremejek bolmaly;
- Iýip-içilýän wagty elleriňi görüp biljek derejede açyk tutmaly, aýagyň üstünde durmaly däl;
- Nahara öý eýesi başlamanka el uzadylmaýar;
- Çorba başlangyç nahardyr (birinji nahar -t.b.). Agzyňy şapbyldatman iýmeli;
- Tabagyňyzdaky nahar gutaransoň, öý eýesine aýtdyryp durman, stoluň başyny täzeletdirip, ikinji nahary getirdibermeli;
- Nahar iýlende başgasynyň tabagyna seretmek halanmaýar;
- Stolyň üstüne el uzadyp iýýän zadyňyzyň tagamyny magtamak (ýagny, kompliment) nahary bişiren kişini hormatlamak

hasaplanýar;

- Supradaky çöregi sousa batyryp iýibermeli;
- Bir gezekde ýuwdup boljak iýmitleriň ikilenç kiçijik böleklere bölmek halanmaýar;
- Öý eýesiniň hezzet-hormatyndan hoşallygyňyzy bildirmek üçin tabagyň düýbünde azajyk nahar goýmak däbe öwrülen gylykdyr;
- Arak içilende tost aýdylman we bulgurlar biri-birine çakyşdyrylman içilenok. Rus supralaryna çykarylýan çüýşe gaply araklar bir ýuwdumlyk kiçijik bulgurlarda içilýär. Arak içenden soň saçakdaky çöregi ysgamak endige öwrülen özboluşly häsiýetdir;
- Eger oturşyk bir erkek bilen bir aýalyň arasynda bolsa, aýalyň içjek aragyny erkek guýýar;
- Köp içilýän çay hökmany suratda semewarda demlenýär we köplenç farfor çäýneklerde içilýär.

• **TOLSTOÝYŇ RESEPTI: "MEÝLISHANA AÝDA IKI GEZEK GIT!"**

Rus edebiýatynyň beýik ýazyjysy Lew Tolstoý ýaşaýyş-durmuş kadalary hakynda köp zatlary ýazdy:

- Aşa köp nahar iýme;
- Süýjili iýmitlerden gaça dur;
- Günde irden sagat başde tur;
- Agşam sagat 22:00-dan gijä galman ýat;
- Günortan iki sagat ýatyp dynjyňy al;
- Her gün bir sagat ýöre;
- Aýda iki gezek meýlishana (bordel, priton, jelephana -t.b.) git;
- Kömegiň ýetirip biljek adamlaryňy söý;

- Jemgyýetiň mantyga esaslanmaýan ähli garaýyşlaryny ýok saý;
- Gereksiz ýere boş arzuw-hyýallara özüňi aldyрма;
- Etjek zadyňy diňe bir gezekde et;
- Içki duýgularyňy asla mälim etme;
- Özgeleriň sen hakynda näme diýýändigine üns berme;
- Ýagşylyk etjek wagtyň özgeleriň ünsüni çekmän et;
- Aýal-gyzdan gaça dur;
- Islegleriň üstünde köp işläp, olary kadaly ýagdaýa werziş etdir;
- Özünden pes ýaşaýanlara kömek et...

Soner ÝALÇYN.

"SÖZCÜ" gazeti, 17.01.2016 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Edebi makalalar